

Zorunlu Göçün Gıda Güvencesi ve Beslenme ile İlişkisi

The Relationship of Forced Migration with Food Security and Nutrition

Betül Sukan¹, Gamze Akbulut²

Geliş tarihi/Received: 11.05.2021 • Kabul tarihi/Accepted: 02.08.2022

ÖZET

Dünya’da uluslararası göçmen sayısı son 20 yılda 281 milyona ulaşmış olup, bu sayının 100 milyondan fazlasını çeşitli sebeplerden dolayı yerinden edilmiş bireyler oluşturmaktadır. Türkiye ise 31 Aralık 2021 tarihinden itibaren 4 milyon zorla yerinden edilmiş göçmene ev sahipliği yapmaktadır.

2021 yılında yerinden edilmiş yaklaşık 45 milyon insan küresel gıda krizinde olan ülkelerden göç etmiştir. Bu nedenle zorunlu göç ve gıda güvencesi ilişkisi önemli bir konu haline gelmektedir. Gıda güvencesi, gıdanın bulunabilirliği, erişimi, kullanılabilirliği ve istikrar boyutlarını içeren bir kavramdır. Zorunlu göç durumunda ise gıda güvencesinin her boyutu çeşitli yönlerden etkilemektedir.

Halk sağlığının önemli bir parçası olan beslenmenin zorunlu göç ile ilişkisini inceleyen çalışmaların artması küresel sağlığın korunması ve bu konuda yeni politikaların geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Ülkemizde zorunlu göç ile gıda güvencesi ilişkisini ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu derleme makale, gıda güvencesinin zorunlu göç ile ilişkisini literatüre dayalı olarak tartışmakta ve Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin beslenme durumu hakkında genel bir bakış sunmaktadır. Bu vesile ile göç alanında çalışan bireylerin, kuruluşların veya örgütlerin çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yerinden edilmiş bireyler, göçmen beslenmesi, gıda güvencesizliği, gıda güvencesi

ABSTRACT

The number of international migrants in the world has reached 281 million in the last 20 years, and more than 100 million of this number are individuals who have been displaced for various reasons. Turkey, on the other hand, has been hosting 4 million international displaced people as of 31 December 2021.

Nearly 45 million displaced people in 2021 have immigrated from countries in the global food crisis. For this reason, the relationship between forced migration and food security becomes an important issue. Food security is a concept that includes the dimensions of food availability, access, utilization and stability. In the case of forced migration, every dimension of food security affects from various aspects.

The increase in studies examining the relationship between nutrition, which is an important part of public health, and forced migration is important for the protection of global health and the development of new policies in this regard. Studies dealing with the relationship between forced migration and food security in our country are very limited. This review, discusses the relationship between food security and forced migration based on the literature and provides an overview of the nutritional

1. **İletişim/Correspondence:** Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara, Türkiye
E-posta: betulsukan@gmail.com • <https://orcid.org/0000-0003-3469-6408>

2. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara, Türkiye • <https://orcid.org/0000-0003-0197-1573>

status of Syrian migrants in Turkey. Hereby, it is aimed to contribute to the work of individuals and organizations working in the field of migration.

Keywords: Displaced people, migrant nutrition, food security, food insecurity

GİRİŞ

“Göç” terimi bir bireyin uluslararası sınırların ötesine veya ulusal sınırlar içerisinde mevcut yerinden uzaklaşması olarak tanımlanmaktadır. Fakat “göçmen” teriminin uluslararası hukukta henüz evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM) tarafından şemsiye bir terim olarak tanımlanmış olup, göçün statüsüne göre birçok göçmen grubunu içerisinde barındırmaktadır. Tablo 1’de yaygın olarak kullanılan bazı terimlere yer verilmiştir. Göç çalışmalarında ortak bir dil kullanılması ve kritik terimlerin karşılıklı olarak anlaşılması, göçün getirdiği zorluklara karşı üretilecek çözümlerin başarıya ulaştırılması açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle; düzensiz göçmen, sığınmacı, mülteci gibi temel kavramlar arasındaki farkların bilinmesi göç çalışmalarını etkileyen faktörlerin ayırımına varmak ve sorun-çözüm ilişkisini daha net anlayabilmek için gereklidir (1,2).

Dünya’da uluslararası göçmen sayısı son 20 yılda 150 milyondan 281 milyona ulaşarak yaklaşık iki katına çıkmıştır. Böylece dünya nüfusunun yaklaşık %3.6’lık kısmını uluslararası göçmenler oluşturmuştur. Yerinden edilmiş bireylerin sayısı 2021 yılı itibarıyla

89.3 milyona ulaşmıştır. Yıl 2022’ye gelindiğinde ise milyonlarca Ukraynalının yerinden edilmesi ile 100 milyonu aşmıştır. Toplam uluslararası göçmen nüfusunun %48’ini kadınların ve %14.6’sını çocukların oluşturduğu tahmin edilmektedir. Yerinden edilmiş bireylerin ise %27’sini kadınlar ve %41’ini çocuklar oluşturmaktadır. Zorla yerinden edilmiş bireylerin büyük çoğunluğunu (6.9 milyon) Suriye Arap Cumhuriyeti’nden gelenler oluşturmaktadır. Türkiye ise 31 Aralık 2021 itibarıyla uluslararası koruma ihtiyacı olan neredeyse tamamına yakını (3.8 milyon) Suriyeli olan 4 milyon kişiye ev sahipliği yapmaktadır (3-5).

Göçün tarihi çok eskiye dayanmasına rağmen, sağlık ile ilişkisi uluslararası diyaloglarda son yıllarda daha belirgin bir konuma gelmiştir. Yeni bir çevreye girilmesi, bireyin sağlığının sosyoekonomik koşullar, kültürel uygulamalar, sağlık hizmetlerine erişim gibi birçok faktör tarafından etkilenmesine sebep olmaktadır. Ancak, zorla yerinden edilmiş göçmenler cezalandırıcı sınır politikaları, keyfi gözaltı, istismar ve haraç ile karşı karşıya kalmakta ve genellikle bakıma erişimleri sınırlandırılmaktadır (6). Zorla yerinden edilmiş göçmenler, sağlık ve

Tablo 1. Yaygın kullanılan göçmen terimleri (1,2)

Mülteci	Çok uluslu bir mülteci sözleşmesi olan 1951 yılı Mülteci Sözleşmesi’nde mülteciler ‘ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğramaktan haklı sebeplerle korktuğu için menşe ülkesine dönemeyen veya dönmek istemeyen bireyler
Sığınmacı	Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen bireyler
Düzensiz Göçmen/ Yasadışı Göçmen	Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun bireyler
Yerinden Edilmiş Bireyler	Zulüm, yaygın şiddet, silahlı çatışma durumları ve diğer insan yapımı felaketler nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalmış bireyler

güvenliklerini etkileyen büyük zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Haklarının kısıtlanması, geçim kaynaklarının kesilmesi ve ulusal sistemlere sınırlı erişim ile bağlantılı olarak gıda güvencesizliği önemli bir sorun haline gelmektedir. Bu nedenle halk sağlığının önemli bir parçası olan beslenme ve gıda güvencesi mercek altına alınması gereken konular arasında yer almaktadır (7,8).

Bu derleme makale, gıda güvencesinin zorunlu göç ile ilişkisini literatüre dayalı olarak tartışmakta ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin beslenme durumu hakkında genel bir bakış sunmaktadır. Bu vesile ile göç alanında çalışan bireylerin, kuruluşların veya örgütlerin çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Zorunlu Göç ve Gıda Güvencesi

Beslenme, en temel ihtiyaçlardan biridir ve beslenme hakkı 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 25. Maddesinde yer almaktadır (9). Bununla birlikte, nüfusun artmasına rağmen doğanın besin üretimi konusundaki sınırlı yeteneği gıda güvencesizliği konusundaki endişeleri de beraberinde getirmiştir (10).

Gıda güvencesizliği "İnsanların yeterli miktarda güvenli ve besin değeri yüksek gıdaya erişiminin olmadığı ve bu nedenle normal büyüme-gelişme, aktif ve sağlıklı bir yaşam sürmek için ihtiyaç duydukları besinleri tüketemedikleri bir durum olarak tanımlanmaktadır (11). Dört boyutta incelenen gıda güvencesi gıdanın bulunabilirliği, erişimi, kullanılabilirliği ve istikrar boyutlarını içermektedir. Her boyut güvenli, yeterli ve gerekli

gıdaya ulaşma ihtiyacını dikkate almaktadır. Bu boyutlardan herhangi birinin eksikliği durumunda ise gıda güvencesizliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca gıda güvencesi, çeşitliliğe ve kültürel besinlere saygıya da içermektedir (Tablo 2) (12,13).

Yerinden edilmiş bireyler akut gıda güvencesizliği ve malnütrisyon açısından en savunmasız gruplar arasında yer almaktadır. Yıl 2021'de yerinden edilmiş 51 milyon insandan yaklaşık 45 milyonu küresel gıda krizinde olan ülkelere gelmektedir. Bu ülkeler arasında Suriye Arap Cumhuriyeti (6.7 milyon), Afganistan (5.8 milyon) ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti (5.4 milyon) ilk sıralarda yer almaktadır. Yerinden edilen bireyler geçim kaynaklarından mahrum kalmaktadır. Ev sahibi ülkelerdeki kısıtlayıcı politikalar ise istihdam fırsatlarını ve finansal hizmetlere erişimi sınırlamaktadır. Besin, su, sanitasyon ve sosyal koruma sistemlerindeki aksaklıklar, insanların besleyici diyetlere ve sağlık hizmetlerine erişimini engelleyerek hastalıklar için risk oluşturmaktadır (14,15).

Zorunlu Göç ve Gıdanın Bulunabilirliği

Gıdanın bulunabilirliği, kısaca besin satış yerlerinde yeterli ve uygun kalitede besinin mevcudiyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram besin satış yerlerinin konumunu, besinlerin fiyatını, kalitesini ve çeşitliliğini de kapsamaktadır. Aynı zamanda geleneksel besinleri ve besin yardımlarını da içermektedir. Uygun fiyatta temel ve/veya geleneksel besinleri elde etmek her zaman mümkün değildir (16). Göçmenlerin gıdanın bulunabilirlik boyutunda yaşadığı çeşitli zorluklar vardır. Bunlar;

Tablo 2. Gıda güvencesinin boyutları (13)

Bulunabilirlik (Food Availability)	Uygun kalitede yeterli besinin mevcudiyeti
Erişim (Food Access)	Bireylerin besleyici bir diyet için yeterli kaynak ve yetkilere erişimi
Kullanılabilirlik (Utilization)	Tüm fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı bir beslenme refahı durumuna ulaşmak için yeterli diyet, temiz su, sanitasyon ve sağlık bakımı yoluyla besinlerin kullanılması
İstikrar (Stability)	Gıda güvencesinin sağlanması için bir nüfusun, hane halkının veya bireyin her zaman yeterli besine erişimi olması

- Göçmenlerin kendi ülkelerinde aşına oldukları yiyecekler göç ettikleri ülkede iklim, coğrafi konum ve tüketim alışkanlıkları gibi sebeplerden dolayı mevcut olmayabilir. Bu durumda kendi sebze ve meyvesini yetiştirmek ya da yerel bir market yakınında yaşamak iyi bir seçenek olmaktadır. Ancak sosyoekonomik koşullar herkesin kültürel besinini yetiştirmesine imkân tanımamaktadır. Bir çalışma Avustralya'da yaşayan Afrikalı mültecilerin evlerinde bulunan geleneksel sebze ve meyvelerin mevcudiyetinin; bir bahçeye sahip olma, istihdam durumu ve yerel bir markete sahip olma ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir (17).
- Bir başka kesitsel çalışmada ise Güney İran'daki Afgan mültecilerin sağlık açısından yetersiz meyve-sebze tüketimi %94.5 bulunmuştur. Bu oranın, Güney İran'daki sağlıklı beslenme kompozisyonu yaygınlığından daha yüksek olduğu bildirilmiştir (18).
- Din ve kültürler de besin tüketimini etkileyen faktörlerden biridir. Müslüman göçmenler bazı ülkelerde dini olarak helal olan ürünlerin tedarikçilerini bulmakta zorluk çekmektedir. Kuzey Hollanda'da yaşayan Suriyeli mülteciler ile yürütülen bir çalışmada, helal et bulmakta zorlandıkları ve yalnızca az sayıdaki Türk marketlerinden alışveriş yapabildikleri belirtilmiştir. Helal et satan marketler hem az sayıdadır hem de marketlerin dağılımı ile mültecilerin dağılım politikaları paralel olmamaktadır (19).
- Bazı ülkelerde artan bulunabilirlikleri ve düşük fiyatları nedeniyle işlenmiş besin, şeker gibi ürünlerin tüketiminde artış yaşanmaktadır. Amerika'daki mültecilerle yapılan bir çalışmada, bu ürünlerin özellikle okul çağındaki çocuklar tarafından daha sık tüketildiği ve ebeveynlerin bu durumdan rahatsız oldukları; göçmen kadınlar arasında meme kanserinin yaygınlık göstermesini konserve besinlere bağlayan bir kanunun varlığından bahsedilmektedir (20).

Zorunlu Göç ve Gıdaya Erişim

Gıdaya ulaşılabilirlik, besleyici bir diyet elde etmek için besini satın alma ve taşıma, uygun seçim yapma becerileri, alışveriş ve yemek için zaman ayırabilme gibi konuları içererek kaynaklara ekonomik ve fiziksel ulaşımı kapsamaktadır:

- Göç sonrası hangi toplu taşıma aracının kullanılacağı ve alışveriş merkezine nasıl gidilebileceğini bilmemek büyük bir sorun teşkil etmektedir. Ekonomik sebeplerden dolayı özel araç sayısının oldukça kısıtlı olması, ulaşımın maliyetli olması ve ulaşım konusundaki bilgi eksikliği besine erişimi zorlaştıran başlıca etkenler arasında yer almaktadır. Ayrıca bireylerin bütçe planlama yeteneklerinin kısıtlı olması, sosyal desteğin yetersiz olması ya da hiç olmaması, sosyal izolasyon ve finansal güçlükler de besine erişimi zorlaştıran temel faktörler arasında yer almaktadır (16,21).
- Ekonomik sebepler göçmenleri daha fazla besine ulaşmak amacıyla tarihi geçmiş veya taze olmayan besinleri sağlıklı besine tercih etmelerine ya da tok hissetmek için fazla su tüketme davranışına neden olmaktadır (16,20).
- Dil bariyeri veya sosyal izolasyon gibi nedenlerden dolayı göçmenler tek bir markete bağlılık gösterebilmektedir. Uzun yıllar göç ettikleri ülkede ikamet etmelerine rağmen hangi marketi veya reyonu kullanacaklarını bilmeyen göçmenler bulunmaktadır. Tek bir markete bağlılık beslenme gereksinimlerinin yeterli ve çeşitli besinle sağlanamamasına yol açmaktadır (20,22).
- Dini ve kültürel besinlerin pahalı olması ya da yerel marketlere ulaşım maliyeti nedeniyle bu besinlere erişim zorlaşmaktadır. Yapılan bazı araştırmalar birçok göçmenin kültürel besinlere ulaşmak için uzun mesafe yolculuklar yaparak farklı marketlere gitmek zorunda kaldığını veya göç sonrasında daha yüksek satın alım gücüne ulaşabilen bireylerin bu besinlere daha fazla erişebildiklerini göstermektedir (23-25).

Zorunlu Göç ve Gıdanın Kullanılabilirliği

Gıdanın kullanılabilirliği, bireyin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilecek sağlıklı beslenme anlayışını içeren yeterli bilgi düzeyi ve bu bilgilerin doğru uygulanmasını kapsamaktadır. Besinleri hazırlama ve pişirme teknikleri, temiz su kullanımı, ekipman imkanları, hijyen ve sanitasyon konularını içermektedir (19).

Gıdanın kullanılabilirliğinde cinsiyetin etkisi önemlidir. Yemek hazırlama ve pişirme becerileri cinsiyetler arasında farklılık gösterebilmektedir. Norveç'te yapılan bir çalışmada, erkeklerin yemek hazırlama ve pişirme becerilerinin kadınlardan daha düşük seviyede olmasının erkeklerde gıda güvencesizliğini kadınlara göre 4 kat artırdığı gösterilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, toplumun genelinde gıda güvencesizliği %3 civarında iken araştırmaya dahil edilen göçmen nüfusun gıda güvencesizliğinin %93 olması oldukça dikkat çekici olarak gösterilmiştir (26).

Kullanılabilirlik ile ilgili problemleri aşabilmek adına sosyal medyada kadın göçmenler arasında oluşturulmuş topluluklar bulunmaktadır. Bu sayede, göçmenlerin besini hazırlama aşamasında topluluk üyelerinden pişirme teknikleri konusunda yardım istedikleri, eksik ev eşyası ya da ekipmanları paylaştıkları bildirilmiştir (21,24).

Gıdaların kullanılabilirliğinde yaşanan zorluklara dil bariyerinin de etkisi bulunmaktadır. Göçmenler yeterli düzeyde dil bilmediklerinden dolayı paketli ürünlerin etiketlerini okuyamamak, pişirme reçetelerini yeterince anlayamamak ve ürünleri karşılaştırarak alışveriş yapamamak gibi zorluklar yaşamaktadır. Bu nedenle göç edilen ülkedeki dili öğrenmek bireylerin öncelikleri arasında yer almaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda gıda okuryazarlığının gıda güvencesi ile yakından ilişkili olduğu gösterilmiştir (27-29).

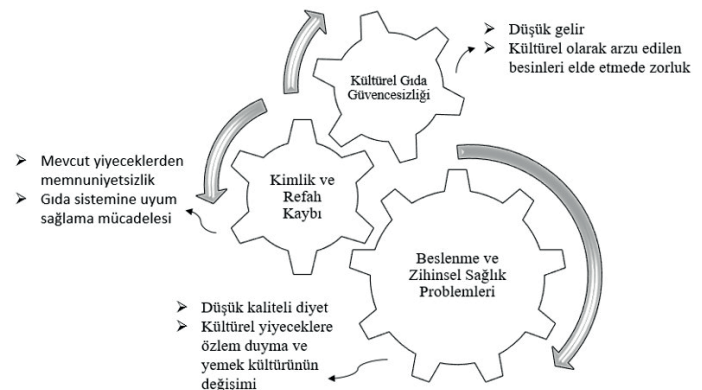
Zorunlu Göç ve Gıda Güvencesinin Sürdürülebilirliği

Gıda güvencesizliği gıda güvencesinin diğer üç boyutunun zaman içindeki istikrarı ile

belirlenmektedir. Hem hane hem bireyin sağlıklı ve yeterli besine sürekli olarak erişim imkânı bulunmalıdır. Savaşlar, ekonomik ve mevsimsel krizler erişimi kaybetme riski oluşturan faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle ekonomik güçsüzlük sebebiyle göçmenler barınma, giyinme gibi diğer temel ihtiyaçlar ile yemek bütçelerini dengelemek amacıyla çeşitli yollara başvurmaktadır. Porsiyon boyutlarını küçültmek, öğün atlamak, aile içinde beslenme önceliğinin belirlenmesi gibi önlemler almak zorunda kalmaktadırlar. Göçmen kampları ise besin yetersizliği açısından daha dezavantajlı ve istikrarsız olabilmektedir (16,20,29).

Göçmen Beslenmesinin Kültürel Boyutu ve Gıda Güvencesizliği

Göçmen beslenmesinin gıdanın bulunabilirlik, erişim ve kullanılabilirlik boyutlarıyla ilişkili olan kültürel boyutu gıda güvencesi açısından oldukça önemlidir. Göç ile birlikte beslenme değişiklikleri söz konusu olmaktadır; ancak göç edilen ülkede beslenme kültürüne uygun besinlerin bulunmaması bireyi psikolojik olarak endişeli ve sosyal açıdan izole hissettirebilmektedir. Kültürel besinlerin yüksek maliyeti ve tatlarındaki değişiklik hane halkında gıda güvencesizliğini artırmaktadır. Bu güvencesizlik zihinsel sağlığın bozulmasına yol açabilmekte ve daha sağlıksız beslenme biçimlerine eğilimi artırabilmektedir (31).

Şekil 1. Kültürel gıda güvencesizliği ve sağlık ilişkisi (31)

Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Beslenme Durumu

Yıl 2016’da Türkiye’deki Suriyeli göçmen nüfusu henüz 2.75 milyon iken- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), T.C. Sağlık Bakanlığı ve Dünya Sağlık Örgütü’nün yürüttüğü Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması’na 18-69 yaş grubunda 5760 birey katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre;

- Suriyeli mülteciler haftada 2.9 gün meyve tüketmektedir. Katılımcıların %47.5’i günde 1 ya da 2 porsiyon meyve / sebze tüketirken sadece %3.6’sı günde 5 ve üzeri porsiyon meyve sebze tükettiğini ifade etmiştir.
- Katılımcıların üçte birinden fazlası yemeklerine her zaman ya da sık sık tuz katmaktadır. Bu konudaki bilinç düzeyi yaşla birlikte önemli düzeyde artmaktadır. Suriyeli mültecilerin %10.5’i, yani yaklaşık onda biri, alışveriş sırasında besin etiketlerinde verilen tuz / sodyum içeriğini kontrol ettiklerini ifade etmiştir. Suriyeli mültecilerin %62.2’si tuz tüketimini kontrol altında tutmak için hazır besin tüketimlerini kısıtladıklarını ifade etmiştir.
- Suriyeli mültecilerin yaklaşık %92.3’ü evde yemek pişirirken bitkisel sıvı yağ kullanmaktadır.
- Suriyeli mültecilerin genel ortalama beden kütle indeksi (BKİ) değeri 27.3 kg/m² olarak hesaplanmıştır. Erkeklerin %42.4’ü, kadınların %33.2’si normal vücut ağırlığında; erkeklerin %56.3’ü, kadınların ise %65.2’si fazla kilolu veya obezdir (32).

Yıl 2017’de Türkiye’deki Suriyeli mülteci nüfusu henüz 3 milyon iken- AFAD’ın yürüttüğü “Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması” adlı çalışmaya 2461 hane ve toplamda 10838 birey katılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ise;

- Suriyelilerin %50.8’i günde 3 öğün ve %45.2’si günde 2 öğün beslenmektedir.

- Suriyeli çocukların %25.1’i günde 2 öğün, %64.3’ü günde 3 öğün, %9.2’si günde 4-5 öğün tüketmektedir.
- Suriyeli mültecilerden %57’si önlerindeki 7 gün için yeterli besine ya da besini temin edecek paraya sahip olduğunu belirtirken, %43’ü sahip olmadıklarını belirtmiştir.
- Suriyeli mültecilerin son 30 gün içerisinde yetersiz besinleri olduğunda veya besin temin edecek paraları bulunmadığında izledikleri yol irdelendiğinde; bireylerin %78.5’inin daha az tercih edilen veya fiyatı daha uygun besinleri tükettiği, %55.9’unun çocuklarına besin sağlayabilmek için kendi besin tüketimlerini azalttığı, %53.7’sinin aile ve arkadaşlarından ödünç besin aldığı veya yardım istediği, %52.7’sinin öğün porsiyonlarını azalttığı ve %30.2’sinin ise bütün gün aç kaldığı ifade edilmiştir (33).

Türk Tabipler Birliği (TTB) Sağlık ve Politika Çalışma Grubu ve TTB Halk Sağlığı Kolu ile birlikte Zencir ve Davas (34) tarafından kaleme alınan “Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu” sonuçlarına göre ise;

- Kamplarda 3 öğün yemek çıkmasına rağmen yemeklerden memnun kalınmadığı ve kendi yemeklerini pişirmek için çadır içinde kullanılan elektrikli ocaklardan dolayı yanık vakaları olduğu bildirilmiştir.
- Hanelerin yarısından fazlasında yemek pişirmek için ocak vb. aracın olmadığını gözlemlendiği, mutfak araç-gereçlerinin oldukça kısıtlı olduğu bildirilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın çalışmalarının aksine Suriyelilerin ağırlıklı tek öğün beslendiği ve bu besinlerin karbonhidrat ağırlıklı olduğuna vurgu yapılmıştır (34).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü “2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnekleme” çalışmasıyla 1826 haneden 15-49 yaş

aralığında 2216 kadın ile görüşme sağlanmış ve beş yaş altı 1903 çocuğun antropometrik ölçümleri alınmıştır. Buna göre;

- Beş yaş altındaki Suriyeli çocukların %23'ü bodur ve ciddi şekilde bodur olarak tespit edilmiştir. Bodurluk sıklığı çocukların yaşına göre dalgalanmakta; ancak 18-23 aylık çocuklarda (%26) en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bu, yaşamın ilk 1.000 gününde yetersiz beslenmenin etkisini göstermektedir.
- Araştırmadan önceki son 2 yılda doğan çocukların %94'ü emzirilmiştir. Çocukların %73'ü doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde emzirilmiş ve %86'sı doğumdan sonraki ilk 1 gün içinde emzirilmiştir. Emzirilen çocukların %24'ü prelakteal (emzirme öncesi) besin almıştır.
- Altı aydan küçük Suriyeli göçmen çocukların %52'si sadece anne sütüyle beslenmiştir. Ortanca emzirme süresi 4.3 ay bulunmuştur.
- Demir açısından zengin besinlerin tüketimi çocuğun yaşı ile birlikte artmaktadır (6-8 aylık çocuklarda %9 iken 18-23 aylık çocuklarda %45).
- Suriyeli göçmen kadınların %37'si normal bir BKİ'ye sahipken, %60'ı fazla kilolu veya obezdir (35).

Bu veriler "2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması" ile karşılaştırıldığında iki örneklem arasındaki bazı farklılıklar Tablo 3'te verilmiştir.

Suriyeli sığınmacıların 2016 yılında Türkiye'de yaşadığı zorlukları fotoğraflayan Danielle Villasana 'Preparing Bread (Ekmek Hazırlama)' adlı fotoğrafında 6 günlük ve 2 yaşında iki çocuk annesi 18 yaşındaki Abir'in yaşadığı kamplarda temiz su ve yemek bulmakta güçlük çektiğine, kamplardaki birçok bireyin yetersiz beslendiğine ve kirli su kaynaklarından enfekte olduğuna dikkat çekmektedir (37).

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund - UNICEF) 2016 yılında yayınladığı durum raporunda 2200 Suriyeli çocuğa yaptıkları beslenme taramasında çocukların %45'inde orta derecede akut malnütrisyon tespit ettiğini bildirmiştir.

Raporların yanısıra ülkemizde yürütülen bazı akademik çalışmalar incelendiğinde; Işık (38) laktasyon dönemindeki Suriyeli kadınların enerji ve mikrobeyin alımlarının önerilen düzeylerin altında olduğunu göstermiştir. Alsayed ve Kahraman'ın (39)

Şekil 2. Ekmek Hazırlama (Preparing Bread) (Fotoğraf için izin alınmıştır) (37)

Tablo 3. 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerinin karşılaştırılması (35,36)

Karşılaştırılan Veriler	2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması	2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnelemi
Beş yaş altı bodurluk (%)	7.5	23
Araştırmadan önceki son 2 yılda doğan çocukların emzirilme durumu (%)	98	94
Doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirilen çocukların durumu (%)	71	73
Doğumdan sonraki ilk bir gün içinde emzirilen çocukların durumu (%)	86	86
Prelekteal dönemde besin verilen çocukların durumu (%)	42	24
İlk altı ay sadece anne sütü ile beslenen çocukların durumu (%)	41	52
Ortanca emzirme süresi (ay)	1.8	4.3
Normal BKİ'ye sahip kadınların durumu (%)	37	37
Fazla kilolu veya obez kadınların durumu (%)	5	60

yürüttüğü kesitsel çalışma sonuçlarına göre Suriyeli çocukların %67.1'inin malnütrisyonlu olduğunu ve ebeveynlerin sadece %32.9'unun gıda güvenliği konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu bildirilmiştir. Karuç (40) ise çalışmasında 0-2 yaş aralığındaki Suriyeli çocukların %34.1'inin yaşa göre vücut ağırlığının, %20.8'inin yaşa göre boy uzunluğunun üç persentilin altında olduğunu ifade etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya'daki göçmen nüfusu her geçen gün artmaktadır. Göçmenlerin önemli bir bölümünü ise zorla yerinden edilmiş bireyler oluşturmaktadır. Zorunlu göçün temel sonuçlarından biri ise gıda güvencesizliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Gıda güvencesi içerisinde birden fazla boyutu barındıran bir kavramdır. Bu boyutların her birinin zorla yerinden edilen göçmenlerin beslenme ve yaşam şekilleriyle sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Göçmenlerin beslenmesi üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen istatistiksel veriler önemli olmakla birlikte, çalışmaların üzerinden geçen zamanda artan göçmen nüfus yeni çalışmalara ihtiyacı artırmaktadır.

Türkiye uzun yıllardır çoğunluğu Suriye Arap Cumhuriyeti'nden olmak üzere zorla yerinden edilmiş göçmenlerin büyük bölümüne ev sahipliği yapmaktadır. Fakat literatürde oldukça önemli bir kavram olan gıda güvencesinin çeşitli boyutlarının zorunlu göç ile ilişkisini irdeleyen çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu derleme zorunlu göçün gıda güvencesi ile ilişkisini ele alarak Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin beslenme durumları hakkında genel bir bakış sağlamaktadır.

Halk sağlığının önemli bir parçası olan beslenme ve gıda güvencesinin zorunlu göç ile ilişkisini inceleyen çalışmaların artması küresel sağlığın korunması ve bu konuda yeni politikaların geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yazarlık katkısı • Author contributions: Çalışmanın tasarımı: BS, GA; İlgili literatürün taranması: BS; Makale taslağının oluşturulması: BS; İçerik için eleştirel gözden

geçirme: BS, GA; Yayınlanacak versiyonun son onayı: BS, GA • Study design: BS, GA; Literature review: BS; Draft preparation: BS; Critical review for content: BS, GA; Final approval of the version to be published: BS, GA.

Çıkar çatışması • Conflict of interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler. • The authors declare that they have no conflict of interest.

KAYNAKLAR

1. International Organization for Migration. International Migration Law N°34 - Glossary on Migration. Geneva: International Organization for Migration; 2019 [cited 2021 Oct 5]. 248 p. Available from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
2. UNHCR. Refugee Statistics. 2021. Available at: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> Accessed October 7, 2021.
3. IOM. World Migrant Report 2021. Geneva: International Organization for Migration; 2021. 540 p.
4. UN Refugee Agency (UNHCR). Global Trends - Forced Displacement in 2022. Denmark: UNHCR; 2022 [cited 2021 Oct 2]. Available from: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/60b638e37/global-trends-forced-displacement-2020.html>
5. UN Refugee Agency (UNHCR). Turkey Operational Update July-August 2021. 2021 Available at: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNHCR-Turkey-Operational-Update-JulyAugust-2021.pdf> Accessed July 10, 2022.
6. Abubakar I, Aldridge RW, Devakumar D, Orcutt M, Burns R, Barreto ML, et al. The UCL-Lancet Commission on Migration and Health: the health of a world on the move. *The Lancet*. 2018;392:2606-54.
7. UN Refugee Agency (UNHCR). UNHCR Global Public Health Strategy 2021-2025. 2020. Available at: <https://www.unhcr.org/publications/brochures/612643544/unhcr-global-public-health-strategy-2021-2025.html> Accessed July 10, 2022.
8. El Harake MD, Kharroubi S, Hamadeh SK, Jomaa L. Impact of a pilot school-based nutrition intervention on dietary knowledge, attitudes, behavior and nutritional status of Syrian refugee children in the Bekaa, Lebanon. *Nutrients*. 2018;10(7):913.
9. United Nations (UN). Universal Declaration of Human Rights. Available at: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> Accessed July 15, 2022.
10. Jambo Y, Alemu A, Tasew W. Impact of small-scale irrigation on household food security: Evidence from Ethiopia. *Agric Food Secur*. 2021;10(21):1-16.

11. FAO. Food security: concepts and measurement. 2002. Available at: <https://www.fao.org/3/y4671e/y4671e06.htm#fn21> Accessed July 12, 2022.
12. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. The State of Food Security and Nutrition in the World (SOFI). Rome: FAO; 2021. 240 p.
13. FAO. Changing Policy Concepts of Food Security. 2006. Available at: <https://reliefweb.int/report/world/policy-brief-food-security-issue-2-june-2006> Accessed July 10, 2022.
14. Vieira Guerra JV, Alves VH, Rachedi L, Pereira AV, Riker Branco MBL, Santos MV dos, et al. Forced international migration for refugee food: A scoping review. *Ciencia Saude Coletiva*. 2019;24(12):4499–508.
15. WFP. FSIN and Global Network Against Food Crises. Global Report on Food Crises - 2022. Rome: WFP; 2021 [cited 2021 Oct 2]. Available from: <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crises-2021>
16. Lawlis T, Islam W, Upton P. Achieving the four dimensions of food security for resettled refugees in Australia: A systematic review: Refugee food security: A systematic review. *Nutr Diet*. 2017;75(2):182–92.
17. Gichunge C, Somerset S, Harris N. Using a household food inventory to assess the availability of traditional vegetables among resettled African refugees. *Int J Environ Res Public Health*. 2016;13(1):137.
18. Taherifard E, Moradian MJ, Taherifard E, Hemmati A, Rastegarfar B, Molavi Vardanjani H. The prevalence of risk factors associated with non-communicable diseases in Afghan refugees in Southern Iran: a cross-sectional study. *BMC Public Heal*. 2021;21(1):1–7.
19. Huizinga RP, van Hoven B. Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands. *Geoforum*. 2018;96:309–17.
20. Patil CL, McGown M, Nahayo PD, Hadley C. Forced migration: Complexities in food and health for refugees resettled in the United States. *NAPA Bull*. 2010;34(1):141–60.
21. McElrone M, Colby SE, Moret L, Kavanagh K, Spence M, Fouts HN, et al. Barriers and facilitators to food security among adult Burundian and Congolese refugee females resettled in the US. *Ecol Food Nutr*. 2019;58(3):247–64.
22. McKay FH, Dunn M. Food security among asylum seekers in Melbourne. *Aust N Z J Public Health*. 2015;39(4):344–9.
23. Cordeiro LS, Sibeko L, Nelson-Peterman J. Healthful, cultural foods and safety net use among Cambodian and Brazilian immigrant communities in Massachusetts. *J Immigr Minor Health*. 2018;20(4):991–9.
24. Vatanparast H, Koc M, Farag M, Garcea J, Engler-Stringer R, Qarmout T, et al. Exploring food security among recently resettled Syrian refugees: results from a qualitative study in two Canadian cities. *Int J Migr Health Soc Care*. 2020;16(4):527–42.
25. Judelsohn A, Orom H, Kim I, Sa A, Khan H, Devito R, et al. Planning the city of good (and new) neighbours: refugees' experiences of the food environment in Buffalo, New York. *Built Environ*. 2017;43:402–16.
26. Henjum S, Morseth MS, Arnold CD, Mauno D, Terragni L. "I worry if I will have food tomorrow": A study on food insecurity among asylum seekers living in Norway. *BMC Public Health*. 2019;19(1):1–8.
27. Kahkpour M, Sadeghi L, Jenzer H, Martins S, Farag M, Koç M, et al. The impact of socio-economic and cultural factors on refugee households' food insecurity: A snapshot of the food security status of Afghan refugees in Switzerland. *FASEB J*. 2017;1(Suppl 1):e791.13.
28. Wang Y, Min J, Harris K, Khuri J, Anderson LM. A systematic examination of food intake and adaptation to the food environment by refugees settled in the United States. *Adv Nutr*. 2016;7(6):1066–79.
29. Dharod JM, Xin H, Morrison SD, Young A, Nsonwu M. Lifestyle and food-related challenges refugee groups face upon resettlement: do we have to move beyond job and language training programs? *J Hunger Environ Nutr*. 2013;8(2):187–99.
30. Gee S, Vargas J, Foster AM. "We need good nutrition but we have no money to buy food": sociocultural context, care experiences, and newborn health in two UNHCR-supported camps in South Sudan. *BMC Int Heal Hum Rights*. 2018;18(1):1–10.
31. Moffat T, Mohammed C, Newbold KB. Cultural dimensions of food insecurity among immigrants and refugees. *Hum Organ*. 2017;76(1):15–27.
32. Balçılar M; AFAD, T.C. Sağlık Bakanlığı, WHO. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilerde Bulaşıcı Olmayan Hastalık Risk Faktörleri Sıklığı. Ankara; 2016. 90 s. Erişim: https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/suriyeli_multeci.pdf Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021.
33. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri. Ankara; 2017. 132 s. Erişim: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021.

34. Zencir M, Davas A; TTB Sağlık ve Politika Çalışma Grubu, TTB Halk Sağlığı Kolu. Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu. Ankara: Hermes Ofset; 2014. 153 s. Erişim: <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021.
35. Hacettepe Nüfus Araştırmaları Enstitüsü. 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnekleme. Ankara: Elma Teknik Basım; 2019. 200 s. Erişim: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23354> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021.
36. Hacettepe Nüfus Araştırmaları Enstitüsü. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Ankara: Elma Teknik Basım; 2019. 310 s. Erişim: http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2022.
37. Villasana D. Picturing health: challenges for Syrian refugees in Turkey. *Lancet*. 2016;388(10056):2096–103.
38. Işık T. Laktasyon dönemindeki Suriyeli kadınların beslenme durumunun değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul; 2018.
39. Alsayed R, Kahraman EM. Suriyeli mülteci ailelerin çocuklarının beslenme ve gıda güvenliği durumunun belirlenmesi “İstanbul-Avcılar örneği”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 2020;16(61):99-132.
40. Karuç S. Suriyeli sığınmacı annelerin 0-2 yaş grubu çocuklarının beslenme özelliklerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa; 2020.